

5. Kazakova N.A. (2007). "Akvaerobika kak netraditsionnoe sredstvo dlya uluchsheniya fizicheskogo sostoyaniya studentok", 6 (28). – S. 36-41.
6. Mitchik O. (2012) "Zdorov'yazbergalne seredovische ta zdorov'yazberlgayuchl tehnologiyi u vischomu navchalnomu zakladl" *Fizichne viovannya, sport I kultura zdorov'ya u suchasnomu susplstvi*, 4 (20). – S. 156–159.
7. Novikova N. N.(2014). "Efektivnst kompleksu navchalnih zanyat z akvaerobiki yak zasobu ozdorovlennya studentl". *Vlsnik TGU*. -S. 60–67.
8. *Reallzatslya zdorov'yazberlgayuchih tehnologiy v protsesl pldgotovki fahlvtslv ekonomlchnogo profillyu* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostup: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/2305>
9. Usova O. V., Romanyuk Yu. V., Kopitna Ya. M. (2015). "Vpliv akvaerobiki na formuvannya ta zberezheniya zdorov'ya studentok vischih navchalnih zakladlv". *Vlsnik Chernlgivskogo natslionalnogo pedagoglchnogo unlvrsitetu Im.T.G.Shevchenka*, 118(3). – S. 287-289
10. Claesson I.M., Sydsjö G., Brynhildsen J., Cedergren M., Jeppsson A., Nyström F. et al. (2008). Weight gain restriction for obese pregnant women: a case-control intervention study. *BJOG*, 115(1), 44–50, doi:10.1111/j.1471-0528.2007.01531.x.
11. Dines J.S, Frank J.B, Akerman M, Yocum L.A.(2009). "Glenohumeral internal rotation deficits in baseball players with ulnar collateral ligament insufficiency. *Am J Sports Med*. Mar;37(3):566-570.
12. Fernandez-Lao C., Cantarero-Villanueva I., Ariza-Garcia A., Courtney C., Fernandez-de-las-Penas C., Arroyo-Morales M.(2013). "Water versus land-based multimodal exercise program effects on body composition in breast cancer survivors: a controlled clinical trial". *Support Care Cancer*, 2013, 21 (2), 521–530, doi: 10.1007/s00520-012-1549-x.
13. J. Kantyka, D. Herman, R. Rocznik, L. Kuba (2015). "Effect of aqua aerobics in middle-aged women". *HUMAN MOVEMENT*, vol. 16 (1), 9 – 14 doi: 10.1515/humo-2015-0020
14. Piotrowska-Calka E. (2010). " Effects of a 24-week deep water aerobic training program on cardiovascular fitness ". *Biol Sport*, , 27 (2), 95–98.
15. Salo D, Riewald S.(2008). " Complete Conditioning for Swimming. Champaign ", IL: *Human Kinetics*
16. Sanders R, Thow J, Fairweather M. (2011). " Asymmetries in Swimming: Where Do They Come from? " *J. Swimming Research*;18.
17. Sein M.L, Walton J, Linklater J, et al.(2010). "Shoulder pain in elite swimmers: primarily due to swim-volume-induced supraspinatus tendinopathy ". *Br J Sports Med*;44(2):105-113
18. Su K.P, Johnson M.P, Gracely E.J, Karduna A.R.(2004). " Scapular rotation in swimmers with and without impingement syndrome: practice effects ". *Medicine and science in sports and exercise* ;36(7):1117-1123

УДК 37.015.31: [796.5:908

Самолук Анна Анатоліївна
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Самолук Анатолій Ананійович
старший викладач
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ КОНЦЕПТИ ТА ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ.

У статті обґрунтовано основні теоретико-прикладні концепти та підходи формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі занять туристсько-краєзнавчою діяльністю в умовах закладу середньої освіти.

Національна система виховання, головною метою якої є формування особистості громадянина, покликана закласти основи демократичного світогляду особистості, виховувати здатність до критичного мислення, уміння відстоювати свої права, інтереси, переконання, виявляти толерантність до поглядів іншої людини, керуватися у вияві соціальної активності демократичними принципами й моральними нормами, визначеними суспільством. У структурі особистості як активного суб'єкта суспільства важливе місце відводиться саме туристсько-краєзнавчій діяльності особистості, сутність якої складає любов до рідного краю, патріотизм, інтерес і креативне ставлення, а головне, потребу у здобутті краєзнавчих знань завдяки вивченню історичного минулого і шанобливого ставлення до культурної спадщини, народних традицій і звичаїв.

Ключові слова: особистість, концепти, формування креативних здібностей, туристсько-краєзнавча робота, заклад середньої освіти

Самолук А.А. Самолук А.А. Теоретически-прикладные концепты и подходы к формированию креативных способностей младших подростков в процессе туристско-краеведческой работы. В статье обоснованы основные теоретико-прикладные концепты и подходы к формированию креативных способностей младших подростков в процессе занятий туристско-краеведческой деятельностью в условиях учреждения среднего образования.

Национальная система воспитания, главной целью которой является формирование личности гражданина, призвана заложить основы демократического мировоззрения личности, воспитывать способность к критическому мышлению, умение отстаивать свои права, интересы, убеждения, проявлять терпимость к взглядам другого человека, руководствоваться в проявлении социальной активности демократическими принципами и моральными нормами,

определенными обществом. В структуре личности как активного субъекта общества важное место отводится именно туристско-краеведческой деятельности личности, сущность которой составляет любовь к родному краю, патриотизм, интерес и креативное отношение, а главное, потребность в получении краеведческих знаний благодаря изучению исторического прошлого и уважительного отношения к культурного наследия, народных традиций и обычаев.

Ключевые слова: личность, концепты, формирования креативных способностей, туристско-краеведческая работа, учреждение среднего образования

Samolyuk A.A., Samolyuk A.A. Theoretical and applied concepts with approaches to the formation of creative abilities of young adolescents in the process of tourist and local lore work. The article justifies the main theoretical and applied concepts together with approaches to the formation of creative abilities of younger adolescents in the process of tourist and local lore activities in a secondary school.

The national system of education, the main purpose of which is the formation of a citizen's personality, is designed to lay the foundations of a democratic outlook, grow the ability to think critically, defend own rights, interests, beliefs, demonstrate tolerance of other people's views, be guided during social activity by democratic principles and moral norms set by society. In the structure of an individual as an active subject of society an important place is given to the tourist and local lore activities of the individual, which is love for the native land, patriotism, interest and creative attitude, and most importantly, the need for local lore through the study of history and respect for cultural heritage, folk traditions and customs.

Keywords: personality, concepts, formation of creative abilities, tourist and local lore work, secondary education institution.

Постановка проблеми. Процеси демократизації й гуманізації сучасного українського суспільства значною мірою детермінуються помітними змінами у формуванні громадянина, який здатний брати на себе відповідальність за здійснені ним вчинки та діяльність у тому життєвому просторі, який створюється його особистим ставленням до окремих об'єктів і явищ у процесі взаємодії з ними. Однак, як зазначає І. С. Булах, у сучасній молоді, з одного боку, значно зросли потреби в самоствердженні, самовизначенні та самореалізації з іншого – спостерігається явище поступової примітивізації свідомості та самосвідомості. Внаслідок цього – часті прояви духовної спустошеності, егоїзму, інфантилізму та втрата підростаючим поколінням почуття відповідальності, які призводять до деформації нормативно-ціннісної сфери зростаючої особистості, її творчої активності й особливо у підлітковому віці [3].

Враховуючи ці тенденції, у змісті Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті [7], Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні [8]. Законах України "Про загальну середню освіту" [4] й "Про позашкільну освіту" [5] актуалізовано увагу на тому, що провідною метою навчально-виховної діяльності різних навчальних закладів є формування і розвиток творчої та соціальної активності особистості, формування її системи гуманістичних й моральних цінностей, де цінність людини визначається як провідна.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-прикладних концептів та підходів формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі занять туристсько-краєзнавчою діяльністю в умовах закладу середньої освіти.

Результати дослідження. Формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти є не тільки об'єктом педагогічної дії та безпосереднього впливу, а й суб'єктами діалогічної взаємодії, які активно набувають власного життєвого досвіду і все більше включаються у процес взаємодії і перетворення оточуючого їх середовища (учнівсько-педагогічний колектив класу закладу середньої освіти, молодші і старші товариші у межах дитячої субкультури вулиці, ЗМІ і т.д.).

На думку С. Л. Рубінштейна, зовнішні чинники діють через внутрішні умови, тобто закони зовнішнього обумовленого розвитку особистості, за його положенням, – це внутрішні закони і з них повинно виходити справжнє вирішення проблем розвитку, навчання і виховання [11].

Останнє має значний вплив саме на процеси формування креативних здібностей молодших підлітків, що дає змогу їм активно включатися у різноманітні форми спілкування й суб'єкт-суб'єктної взаємодії та творчої праці у процесі здійснення туристсько-краєзнавчої роботи в закладах середньої освіти, а також вибудувати власний алгоритм творчої діяльності щодо вирішення навчальних й пошукових завдань та практичних дій з вивчення довкілля. Таке формування складає сутність визначеного й обґрунтованого першого психолого-педагогічного концепту формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти..

Загальноприйнятий поділ чинників виховання і розвитку творчої особистості на зовнішні і внутрішні недостатньо повно розкриває це психолого-педагогічне явище, оскільки більшість чинників можна класифікувати як зовнішні, так і як внутрішні. Доцільним є розгляд цього явища з трьох основних позицій – психолого-педагогічної, організаційно-педагогічної та соціально-педагогічної. На нашу думку провідними є психолого-педагогічні чинники, оскільки саме вони детермінують процеси формування, а в подальшому – розвитку креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти. І насамперед, через активізацію мотиваційно-потребнісної сфери особистості (емоційні реакції, переживання, оцінювання, зацікавленість, інтерес, спрямованість).

Тоді як до організаційно-педагогічних чинників формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи нами віднесено організаційні засади їхньої навчально-пізнавальної, пошукової чи дослідницької діяльності. Відтак соціально-педагогічними чинниками у нашому дослідженні є соціокультурна діяльність учнів, культуротворчі соціально спрямовані програми та практична робота в довіллі, у якій учні беруть участь.

Наступним важливим концептом формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти є саме формування у певній наступності і логічній єдності провідних рис творчої особистості, якими є: синергічність – здатність цілісно сприймати світ і людей, розуміти сутність взаємозв'язків і

взаємозалежностей, протиріч і антагонізмів, що притаманні сучасному як суспільному, так і освітньо-виховному середовищу: автономність – проявляється у дотриманні в діях, вчинках і діяльності власних думок і суджень, наявності власної, незалежної від найближчого оточення системи ціннісних орієнтирів та системи ціннісних ставлень; комунікативність – характеризує здатність швидко й ефективно налагоджувати комунікативні зв'язки у сфері найближчого оточення та творчо розв'язувати спільні життєво важливі проблеми; самоприйняття – оцінка як позитивних, так і негативних власних рис характеру, вчинків і дій за умови позитивного ставлення до себе, незважаючи на певні вади; креативність – здатність до критичного й об'єктивного сприйняття й оцінки уже відомого (або частково відомого) і на цій основі створення нового, чого раніше не було, як результат творчої спрямованості на досягнення нового; децентрація – здатність розглядати об'єкти і явища з різних точок зору, розуміти і приймати думки, висновки та рішення інших та дотримуватись у власних вчинках і діях точки зору інших, за умови їх раціональності під час здійснення туристсько-краєзнавчої роботи; толерантність – усвідомлення правомірності існування різних думок, неупереджене й терпиме ставлення до людей, їхніх вчинків, дій і діяльності.

В. О. Сухомлинського, надавав важливого значення дотриманню наступності, системності, природовідповідності й культуровідповідності у вихованні підростаючого покоління. Саме такий підхід у межах загальноосвітньої школи він розглядав як найбільш ефективний у взаємодії усіх інших складових – інтелектуального, фізичного, естетичного, трудового виховання і за цих умов ставив на перше, чільне місце моральне виховання. Він зазначав: "... дбаючи про досконалість кожної грані, сторони, риси людини, вихователь одночасно не випускає з поля зору ту обставину, що гармонія всіх людських граней, сторін, рис визначається чимось провідним, основним ... Провідним, визначальним компонентом цієї гармонії є моральність" [13].

На підставі зазначеного вище можемо визначити ще один з важливих психолого-педагогічних концептів формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти, сутність якого полягає у тому, що особистісне ставлення індивіда до творчості як внутрішнього психологічного механізму самореалізації власного "Я" проявляється у кількісних і якісних показниках здійснюваної ним туристсько-краєзнавчої роботи та у відповідальному ставленні до неї. Останнє дає підстави стверджувати, що у процесі онтогенезу докорінно змінюється "механізм" формування особистості, зокрема її творчої і соціальної активності.

Важливим на кожному з етапів онтогенезу особистості є розуміння й оцінка меж власних можливостей. Ці питання стають задачами, а не проблемами життя, оскільки креативні особистості виявляють ініціативність у спробі зрозуміти себе. Вони досить високо ставлять планку своїх досягнень і орієнтуються на високий рівень значущості результатів власної діяльності. Окрім того, вони уникають підходити до вирішення однієї проблеми різними шляхами, набуваючи життєвого досвіду у виборі відповідних ефективних методів досягнення поставленої мети. На нашу думку, формування, а в подальшому розвиток креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи забезпечує природність й логічну наступність особистісного зростання.

Ще одним з психолого-педагогічних концептів формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладах середньої освіти є врахування специфіки педагогічного керівництва туристсько-краєзнавчою роботою учнів, як сфери їхньої дозвільної діяльності. Саме їхнє залучення до туристсько-краєзнавчої роботи забезпечує подолання протиріччя між розумінням дітьми свого вільного часу як відпочинку і діяльністю закладів середньої освіти, як організаційної структури інституту соціального виховання. Отже, актуальність розв'язання цієї психолого-педагогічної проблеми посилюється тим, що ця форма дозвільної діяльності визначально орієнтована на вільний вибір особистістю видів і форм діяльності, формування її особистих уявлень про соціокультурне і соціоприродне середовище, розвиток пізнавальної мотивації і творчих якостей. Тому туристсько-краєзнавча робота молодших підлітків у закладах середньої освіти, за нашим переконанням, має розглядатись як така, що виявляє найближчі перспективи творчого розвитку особистості на основі формування її творчої і соціальної активності [10].

Отже, саме залучення учнів основної школи до різноманітних форм туристсько-краєзнавчої роботи у закладі середньої освіти набуває соціально-педагогічно змісту, оскільки дає змогу педагогізувати дозвілля дітей, залучити їх до організованих форм дозвільної діяльності у відповідних групах, як-то: колектив гуртка, секції, загону чи дослідної групи. Організація таким чином навчально-виховної роботи з дітьми є альтернативою їхнього неорганізованого дозвілля.

Останнє передбачає визначення вчителями закладу середньої освіти як для себе, так і, головне, для дітей, найбільш ефективних напрямів, рівнів складності, кількісних і якісних показників творчої діяльності, часових та географічних меж здійснення туристсько-краєзнавчої роботи відповідно до їхніх вікових можливостей, інтересів, запитів та засвоєних ціннісних орієнтирів. У цих процесах тісно переплітаються інтелектуальний, емоційно-ціннісний і діяльнісний її компоненти, оскільки залучення учнів до туристсько-краєзнавчої роботи в закладі середньої освіти передбачає наявність прикладу креативної поведінки керівника гуртка, секції чи дослідної групи. Однак, прикладом для відтворення є не лише певний алгоритм дій і вчинків, а насамперед, творча спрямованість особистості вчителя, саме його креативна поведінка.

У той же час слід акцентувати увагу на тому, що співпраця, хоча і є необхідною умовою співтворчості учнів та вчителів у процесі туристсько-краєзнавчої роботи у закладі середньої освіти, все ж не визначає повністю її особливостей, що пов'язано зі специфікою різних позицій суб'єктів співтворчості, співпраці чи просто взаємодії. Аналіз зазначеного вище підводить нас до висновку, що саме процеси співтворчості, співпраці чи просто взаємодії дають змогу утвердити у спілкуванні вчителя з учнями основної школи таку ефективну форму, як діалог. Його сутність, за нашим висновком, полягає у взаємозбагаченні і, головне, особистісному зростанні всіх учасників, але коли він здійснюється на суб'єкт-суб'єктних засадах вчителя і учня як рівноправних партнерів у розв'язанні життєво важливих для них проблем.

Враховання цих положень в організації і здійсненні учнями туристсько-краєзнавчої роботи у закладі середньої освіти підводить нас до висновку про необхідність обґрунтування ще одного психолого-педагогічного концепту, сутність якого складає формування ціннісних орієнтацій та системи цінностей стосовно довкілля через усвідомлення цінностей таких рівнів

як: вічні цінності (добро, любов, вірність, краса); національні цінності (пошана до культури, мови, історична пам'ять); демократичні цінності (повага до прав людини, відповідальність, рівність); сімейні цінності (гостинність, щирість, культ предків); цінності особистого життя (працелюбність, порядність, доброзичливість), які трансформуються у морально-етичні орієнтири творчої особистості.

За такого розуміння проблеми ми розглядаємо сутність поняття "особистісні цінності" як результат процесу засвоєння особистістю суспільних цінностей, що, на думку І. Д. Беха, є наданням цим цінностям "... незаперечної значущості й особистісного сенсу, ... у певних подіях та явищах" [2].

Узагальнюючи зазначене вище, нами визначено сутність основних складових, що характеризують процес формування ціннісного ставлення творчої особистості до довкілля як цілісну психолого-педагогічну систему. Такими складовими є: власне творча особистість, оскільки саме її індивідуальні якості є основними і визначальними системостворюючими чинниками процесу формування власної ціннісної сфери. Ставлення особистості до навколишнього середовища, яке розглядається нами як один з провідних чинників формування її системи цінностей як ключової у процесі формування і розвитку креативних здібностей, "... оскільки за її допомогою розкривається становлення смислового зв'язку, єдності людини і світу, самого змісту цієї єдності: чи буде вона морально-конструктивною чи деструктивною стосовно цього світу" [2]; наступність і циклічність процесу формування креативних здібностей молодших підлітків на основі формування їхньої ціннісної сфери; логічна єдність внутрішніх психолого-педагогічних механізмів формування ціннісного ставлення творчої особистості до довкілля; спрямованість особистості на зростання власної надситуативної активності у процесі формування власної системи цінностей.

Важливим психолого-педагогічним концептом формування креативних здібностей молодших підлітків є актуалізація організаційно-педагогічних умов співпраці загальноосвітнього навчального закладу із сім'єю як одним з провідних соціальних інститутів виховання дитини [9].

Формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи передбачає залучення батьків до проведення спільних походів, рейдів, екскурсій, експедицій чи проведенні моніторингу об'єктів і явищ довкілля. Це, за нашим припущенням, має усунути значні, як внутрішні, так і зовнішні недоліки та протиріччя в сучасному сімейному й шкільному вихованні особистості. Такий висновок спирається на думку Ю. К. Бабанського про те, що розрив між внутрішнім і зовнішнім, між свідомістю і поведінкою, між сутністю і явищем пояснюється не лише умовами життя, але в основному прорахунками у вихованні, оскільки показником зрілості свідомості, насамперед, є реальна діяльність, в основі якої лежить прагнення до досягнення суспільного чи особистого ідеалу [1].

Педагогічна доцільність створення та застосування таких ситуацій, на думку А. Н. Захлебного, полягає у логічному поєднанні сукупності різноманітних видів та способів діяльності школярів, їхніх батьків і вчителів школи, що спрямовуються на вироблення у дітей умінь оцінювати стан об'єктів і явищ довкілля, визначати їх естетичне та практичне значення, формувати навчально-пізнавальні і практичні уміння та навички, а також потреби виявляти власну активність у спільному розв'язанні життєво важливих проблем [6].

Наступним психолого-педагогічним концептом формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи в закладі середньої освіти є: специфіка функціонування учнівсько-педагогічного колективу гуртка секції, класу під час її здійснення.

В. О. Сухомлинського, переконував, що педагогічний ефект кожної форми і засобу впливу на особистість залежить від того, наскільки осмислені, цілеспрямовані та ефективні інші засоби впливу. Далі він зазначав, що між виховними впливами існують десятки, сотні, тисячі залежностей і обумовленостей. Ефективність виховання в кінцевому результаті визначається тим, як ці залежності і обумовленості враховуються, точніше реалізуються на практиці [13].

Висновок. Зазначене вище дає підстави стверджувати, що результатом запровадження визначених вище психолого-педагогічних концептів формування креативних здібностей молодших підлітків у процесі туристсько-краєзнавчої роботи в закладах середньої освіти є ті важливі творчі новоутворення особистості учня, які набувають характеру внутрішньої позиції стосовно чинників навколишньої дійсності та значно розширюють можливості когнітивно-емоційної і діяльнісної єдності (мислення, емоцій та дій), й актуалізують появу більш осмисленого переживання ставлень дитини до оточуючого світу і до самої себе на основі сформованої творчої активності й моральної вихованості, регулюють її творчу практичну роботу у довкіллі.

Література

1. Бабанский Ю. К. Педагогика / Ю. К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1983. – 607 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: навч.-метод. вид.: у 2 кн. / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади. – 280 с.
3. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.00 / Булах Ірина Сергіївна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 35 с.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 103–126.
5. Закон України «Про позашкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 229–251
6. Захлебный А. Н. Содержание экологического образования в средней общеобразовательной школе: теоретическое обоснование и пути реализации: автор. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Захлебный Анатолий Никифорович; Моск. гос. пед. ин-т им. В. И. Ленина. – М, 1986. – 32 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті. – К.: Шкіл. світ, 2001. – 24 с.
8. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Освіта України. – 2004. – 3 груд. (№ 94). – С. 6–10.

9. Петренко О. Б. Творче використання досвіду В. О. Сухомлинського в сучасній сімейно-родинній і шкільній практиці / О. Б. Петренко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр. Наук. зап. РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2001. – Вип. 17. – С. 118–125.
10. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект: монографія: в 2 кн. / Григорій Петрович Пустовіт. – [2-е доп. і випр.]. – Миколаїв: Вид-во МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – Кн. 1. – 379 с.
11. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1976. – 416 с.
12. Самолук А. А. Формування творчої активності учнів основної школи у процесі туристсько-краєзнавчої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Самолук Анна Анатоліївна; Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – 114 с.
13. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения: 3 т. / В. А. Сухомлинский; сост. О. С. Богданова, В. З. Смаль, А. И. Сухомлинская. – М.: Педагогика, 1981. – Т. 3. – 1981. – 636 с.

References

1. Babanskiy YU. K. (1893), "Pedagogika" / YU. K. Babanskiy. – M.: Prosveshcheniye, – pp.607.
2. Bekh I. D. (2003), "Vykhovannya osobystosti": navch.-metod. vyd.: u 2 kn. / Ivan Dmytrovych Bekh. – K.: Lybid', – Кн. 1: Osobystisno oriyentovanyu pidkhid: Teoretyko-tekhnologichni zasady. – pp.280.
3. Bulakh I. S. (2004), "Psykhologichni osnovy osobystisnoho zrostannya pidlitkiv": avtoref. dys. d-ra psykhol. nauk: 19.00.00 / Bulakh Iryna Serhiyivna; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. – K., – pp. 35.
4. Zakon Ukrainy (2001), "Pro zahal'nu serednyu osvitu" // Osvita Ukrainy. Normatyvno-pravovi dokumenty. – K.: Milenium, – pp.103–126.
5. Zakon Ukrainy (2001), "Pro pozashkil'nu osvitu" // Osvita Ukrainy. Normatyvno-pravovi dokumenty. – K.: Milenium, 2001. – S. pp.229–251.
6. Zakhlebnyy A. N. (1986), "Soderzhaniye ekologicheskogo obrazovaniya v sredney obshcheobrazovatel'noy shkole: teoreticheskoye obosnovaniye i puti realizatsii": avtor. dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / Zakhlebnyy Anatoliy Nikiforovich; Mosk. gos. ped. in-t im. V. I. Lenina. – M., – pp.32.
7. "Natsional'na doktryna rozvytku osvity v Ukraini u XXI stolitti"(2004), – K.: Shkil. svit, –pp. 24.
8. "Natsional'na prohrama vykhovannya ditey ta uchniv's'koyi molodi v Ukraini" (2004), // Osvita Ukrainy. – 2004. – 3 hrud. (№ 94). – pp. 6–10.
9. Petrenko O. B. (2001), "Tvorche vykorystannya dosvidu V. O. Sukhomlyns'koho v suchasniy simeyno-rodynniy i shkil'niy praktytsi" / O. B. Petrenko // Onovlennya zmistu, form ta metodiv navchannya i vykhovannya v zakladakh osvity: zb. nauk. pr. Nauk. zap. RDHU. – Rivne: RDHU, – Vyp. 17. – pp. 118–125.
10. Pustovit H. P. (2010), "Pozashkil'na osvita i vykhovannya": teoretyko-dydaktychnyy aspekt: monohrafiya: v 2 kn. / Hryhoriy Petrovych Pustovit. – [2-e dop. i vypr.]. – Mykolayiv: Vyd-vo MDU im. V. O. Sukhomlyns'koho, – Кн. 1. – pp. 379.
11. Rubinshteyn S. L. (1976), "Problemy obshchey psikhologii" / S. L. Rubinshteyn. – M.: Pedagogika, – pp. 416.
12. Samolyuk A. A. (2015), "Formuvannya tvorchoyi aktyvnosti uchniv osnovnoyi shkoly u protsesi turyst's'ko-kraeyeznavchoyi roboty v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh": dys..kand. ped. nauk: 13.00.07 / Samolyuk Anna Anatoliyivna; Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy derzh. ped. un-t im. Hryhoriya Skovorody. – Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy, – pp.114.
13. Sukhomlinskiy V. A. (1981), "Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya": 3 t. / V. A. Sukhomlinskiy; sost. O. S. Bogdanova, V. Z. Smal', A. I. Sukhomlinskaya. – M.: Pedagogika, 1981. – Т. 3. – pp.636.

УДК 373.5. 016:796+908

Троценко Т.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту

Троценко В.В.

кандидат педагогічних наук, професор кафедри спортивних ігор
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА

Розвиток особистісного потенціалу підростаючого покоління в українській загальноосвітній школі є одним із головних завдань навчально-виховного процесу. У статті на основі систематизації та аналізу літературних джерел і передового практичного досвіду, визначена ефективність впливу туристсько-краєзнавчої роботи на розвиток особистісного потенціалу школярів, уточнено сутність і зміст поняття «особистісний потенціал». Аналіз літературних джерел щодо розвитку особистісного потенціалу школярів, дав змогу виявити його стан і проблеми, що набули актуальності у сучасній педагогічній теорії та виховній практиці.

На основі проведеного дослідження встановлено, що формування особистісного потенціалу підлітків відбувається через оволодіння ними досвіду різних видів діяльності, зокрема туристсько-краєзнавчої. Інтегративний характер впливу туристично-краєзнавчої роботи спрямований на залучення дітей до активної діяльності, створює можливості здійснення соціалізації, підвищення рівня їх знань й умінь, задоволення потреб у самовираженні й самореалізації, спілкуванні з людьми й природою.

Ключові слова: особистісний потенціал, підлітки, туристсько-краєзнавча діяльність, виховний процес.